

Vanessa Andreotti loeng jätkusuutlikkusest

Tere jälle! Täna loeng räägib peamistest aruteluküsimustest jätkusuutliku arengu üle. Me alustame kolme erineva arusaamaga sellest, mis jätkusuutlikkus on.

- Esimene on järgmine: jätkusuutlikkus on jätkuv kiire majanduskasv postindustriaalsetes riikides ning uskumus, et tehnoloogia abil leitakse igale probleemile lahendus. Nii et me projitseerime tehnoloogiale selle lootuse, et kõik meie probleemid lahendatakse.
- Teine on: jätkusuutlikkus on majanduse mittekasvamine ja parem üleilmne varade jaotamine, nii et selle mantra on: reformi, mõtesta ümber, keeldu.
- Kolmas on: jätkusuutlikkus on reguleeritud kasv koos vähendatud keskkonnamõjuga: sorteerimise, taaskasutuse, vähendamise.

Ma arvan, et hariduse puhul oleme me tõenäoliselt rohkem kokku puutunud oranži ehk kolmanda variandiga, mis õpetab õpilasi sorteerima, taaskasutama ja vähem tarbima. Aga on ka teisi vaatenurki ja on ka neid, kes eitavad, et üldse on midagi vaja teha, sest nad eitavad, et inimtegevus keskkonnale üldse mingit mõju on avaldanud. Nii et on olemas kliimasoojenemise eitajad, kes ütlevad, et jätkusuutlikkus ei olegi oluline teema, lisaks sellele need kolm teie ees olevat vaatenurka ja palju muid veel. Aga need kolm on olulised maailmahariduse kontekstis, kui me arutleme jätkusuutlikkuse üle. Esimene on siis see, et tehnoloogia pakub lahendusi, teine on, et me kavaldame süsteemi üle – sorteerime, taaskasutame ja vähendame – ning järgmine on, et meil tuleb majandust kahandada, sest see tekitab millegi, mis ei ole ei sotsiaalsete suhete ega maavarade poolest üldse jätkusuutlik. Nii et me peame reformima, ümber mõtestama ja keelduma.

Kui te mõtlete jätkusuutlikkuse peale, siis on siin harjutus, mis võib teie jaoks huvitav olla. Ma tutvustan seda teile ja siis te saate otsustada, kas te tahate seda harjutust teha. Harjutus pärineb väga heast raamatust, mille nimi on **“Jätkusuutlik haridus”**, autoriks on **Steven Sterling**. Ma tõesti soovitan seda väga head raamatut – see on lühike raamat, mis annab teemast hea ülevaate. Harjutuses on välja pakutud, et jätkusuutlikkuse teemalises arutelus on väga oluline makro- ja mikrosüsteemide mõistmine. Põhiidee seisneb selles, et makrosüsteemi sees on mikrosüsteem – nagu karbis. Kui me mõtleme, et näiteks keha on süsteem, siis meie keha on süsteem, mis sisaldab väiksemaid süsteeme. Näiteks vereringesüsteemi, mis omakorda sisaldab väiksemaid süsteeme, näiteks on vereliblel oma süsteem üksteisega kokkupuutumiseks. Süsteemisisesed süsteemid seega suhtlevad üksteisega.

Harjutus, mille ma nüüd seoses mikro- ja makrosüsteemidega välja pakun, on selline, et me püüame 4 erinevat süsteemi omavahel paika sättida kahel moel: milline oleks ideaalne süsteem ja milline on tegelik süsteem. Me alustame ideaalsest süsteemist. Püüdke paika panna, milline süsteem peaks kuuluma mille alla. Mis määrab kindlaks mille? Meil on olemas looduslik süsteem (elu ja ressursid), sotsiaalkultuuriline süsteem (väärtused, käitumisviisid ja suhted), haridussüsteem ja majandussüsteem. Nüüd tuleks paika panna, mis ideaalses süsteemis mille kindlaks määrab. Näiteks kas sotsiaalkultuuriline süsteem peaks määrama kindlaks hariduse või peaks haridus määrama kindlaks sotsiaalkultuurilise süsteemi? See on selle harjutuse mõte. Ma soovitan, et võtke paaridesse või kolmestesse gruppidesse ja püüdke paika panna, mis oleks teisi ümbritsev süsteem ja mis oleks teised tasemed hierarhias selle sees. Sisemine ja kõige väiksem on see, mille määravad kõik teised süsteemid kindlaks. Ja kõige välimine on see, mida teised ei määra kindlaks. Muidugi on nende vahel seosed, aga mõte on selles, et suurem ring mõjutab väiksemat. Niisiis palun teil praegu video vaatamises paus teha, et saaksite harjutust teha.

Kui teil nüüd on ideaalne süsteem paika pandud, siis palun teil omavahel arutleda küsimuste üle, mis on seotud teie enda arusaamaga ideaalsest ühiskonnast.

- Esimene küsimus on: mis muudab süsteemi ideaalseks? Miks on teie süsteem ideaalne? Kuidas see on teistest parem?
- Millal on teie süsteemi järgi inimesed õnnelikud? Miks nad töötavad või õpivad? Mis on õnn? Mille jaoks on elu olemas? Milleks me siin oleme?

- Kes defineerib, milline on hea elu või hea ühiskond? Kas valitseja või konsensus? Või esindusdemokraatia?
- Kas igatüki mõtleb teie süsteemis ühtmoodi?
- Mis/kes kujundab seda, mida üksikisikud tahavad/igatsevad? Mis otsustab, kuidas inimesed mõtleavad?
- Mis juhtub inimestega, kes ei ole enamusega nõus? Mis juhtub, kui keegi mõtleb sellest teisiti?
- Mis ulatuses on inimestel õigus otsustada, mida nad enda jaoks tahavad? Kui palju on teie süsteemis vabadust?
- Kas ühiskond muutub, kas teie ideaalne süsteem muutub? Kuidas?
- Mis on hariduse roll teie süsteemis?

Ma annan teile 15 minutit aega, et neid küsimusi arutada ja uurida, kas teie grupis on eriarvamusi vastuste osas. Erinevad seisukohad on head. Meil on vaja kuulda erinevaid mõtteviise, harjutuse eesmärk ei ole ühe asjaga nõustuda, vaid kuulda erinevaid arvamusi ning küsida näiteks, et miks te niimoodi arvate, kust see tuleb? Kuidas me saame sellest teisiti mõelda?

Harjutuse järgmine osa on niisugune: mis otsustab mille tegeliku elu süsteemis? Ideaalsest ühiskonnast rääkimise asemel räägime tegelikust ühiskonnast. Steven Sterling kinnitab, et meil on see süsteem väga konkreetset paigas. Meie tegelik ühiskonnas domineerib majandussüsteem kõige muu üle. Majandussüsteem paneb suuremalt jaolt paika isegi loodusliku süsteemi, mis on aga piiratud ja lõplik. Majandussüsteem püüab ressursse lõputult kasutada ning üha enam näeme, et majandussüsteem mõjutab sotsiaalkultuurilisi süsteeme, eriti tarbijakultuuri ja väärtusi ning suhteid. Kriitika seisneb siin selles, et me kaldume ühe väga domineeriva idee poole – et linnades elamine, linnastunud elulaad ja asjade ostmine teeb meid õnnelikuks ja kindlustab meie staatuse ühiskonnas, et raha kindlustab meile ühiskondliku positsiooni. Ja selle asemel, et haridus selle kahtluse alla seaks ning pakuks uusi võimalusi sellest mõtlemiseks, on ka haridussüsteem selle poolt mõjutatud ning haridussüsteem teenib majandussüsteemi samamoodi nagu sotsiaalkultuuriline süsteem teenib majandussüsteemi. Ja looduslik süsteem teenib ka majandussüsteemi. Steven Sterling leiab, et see on väga tõsine probleem. Ja ta pole üks, paljud inimesed jagavad seda kriitikat. Inimesed, kes räägivad vajadusest jätkusuutliku arengu ja jätkusuutlikkuse järele, räägivad täpselt sellest samast asjast. Nad kritiseerivad tarbimiskultuuri – mitte ainult selles mõttes, et meie tahame asju, et olla õnnelikud ja siis me ei tunne end õnnelikuna, kui meil need asjad käes on, vaid ka sellest mõjust, mida meie, kes me moodustame väikese osa kogu planeedi rahvastikust, tarbimine avaldab inimestele teistes maailma paikades. Aga ka seda, kuidas meie loodud elamisviisid ei sobi maakera piiratud süsteemi.

Väga huvitav ja levinud harjutus, mida selles valdkonnas tehakse, on **ökoloogilise jalajälje harjutus**. Selles harjutuses – kui te lähete interneti ja guugeldate “ecological footprints”, siis leiab selle - täidate te küsimustiku. Selle küsimustiku kaudu näete, milline on teie mõju keskkonnale teiste inimestega võrreldes. Selle harjutuse puhul on huvitav see, et tulemused näitavad, et isegi kui teil on üsna “normaalne” energia-, toidu- ja veetarbimise muster, siis kui kõik tarbiksid nii nagu vaesed inimesed tööstusmaades Euroopas – just vaesed inimesed, ärme isegi räägime rikkastest – siis oleks meil elamiseks vaja 6 planeeti. See tähendab seda, et kui me lubame teistele riikidele, et nad peaksid arenema ja saama sellisteks nagu meie, siis tegelikult me ei saaks elada, kui nad teeks seda. See tekitab minu arvates palju eetilisi küsimusi sellest, missugused on meievahelised suhted. Kui minul on auto, siis teised inimesed ei saa autot omada, sest kui meil kõigil oleks auto, siis me ei saaks tänavatel ringi liikuda. Miks minul on õigus autot omada? Mis annab mulle selle õiguse? Mis võtab selle õiguse teistelt inimestelt ära? Kuidas me otsustame, kes saab autot omada ja kes ei saa? Niisugused küsimused on seotud jätkusuutlikkusega.

Teised küsimused, mis on seotud jätkusuutlikkusega, puudutavad **rahvastikku ja rahvastiku kasvu pidurdamist**. Mõned inimesed ütlevad, et osa sellest, miks me ei saa lubada seda elatustaset või asju, on see, et maailmas on liiga palju inimesi. Mõned MTÜd esitavad küsimusi, et kuidas tehakse otsuseid, mis näiteks rasestumisvastaste vahendite kasutamist puudutavad. Kellel

lubatakse lapsi saada ja kellel peaks lubama rohkem lapsi saada? Ja see on väga vastuoluline teema, sest minevikus on selliseid küsimusi ja mõtlemist kasutatud, et näiteks naisi vägisi steriliseerida. Ja üldiselt on minevikus just põlisrahvaste ja vaeseid naisi vägisi steriliseeritud või isegi ilma nende nõusoleku ja teadmiseta, põhjendusega, et me peame rahvastikku vähendama. Nii et kui me alustame küsimustega jätkusuutlikust arengust, siis paljugi sellest on seotud meie enda kaassüüga maakera probleemide tekkimisel. On väga lihtne lihtsalt probleemidele tähelepanu juhtida, nagu sellel poleks minu endaga mingit seost, ja öelda, et see on probleem, mida teised inimesed peavad lahendama. Mina pakun välja, et hariduses vastutame meie selle eest, et näitame alati ka meie rolli nendes probleemides, millest me räägime ja suuname tähelepanu alati meie enda tegevusele enne, kui me keskendume teiste tegevusele. Ja vaatame, kuidas meie panustame sellesse probleemi, sest siis saame me ka olla osa lahendusest. Ma leian, et see Sterlingi harjutus on väga huvitav ja kasulik näitamaks, kuidas majandussüsteemil või majandusvaldkonnal on tõepoolest üha suurem mõju teistele meie elu valdkondadele ja et see ei pea nii olema. Ja et see põhjustab tegelikult suuri probleeme.

Film nimega “**Asjade lugu**” (*The Story of Stuff*) on üks teine õppematerjal, mis räägib majandussüsteemi probleemidest ja sellest, kuidas tööstusliku ja postindustriaalse ühiskonna mehhanismid ei ole jätkusuutlikud. Ma ei hakka seda filmi teile praegu näitama, sest me tahaksime veel muid asju teiega teha, aga ma soovitan seda väga, – mitte vaid teile endale, vaid ka teie õpilastele. See on väga selge kirjeldus, väga selge narratiiv, mis algatab arutelu ja kasutab koomikseid, et näidata, mis toimub tarbimisühiskonnas. Ma soovitan teil seda vaadata peale loengut või kodus, kui teil on aega. See on tunnis kasutamiseks väga hea film, nagu ka Sterlingi raamat.

Samuti tunni jaoks, aga ka teie enda jaoks, et sellest teemast mõelda, soovitan ma materjali, mille nimi on **arengukompassiroos**. See on materjal on mahukam, aga see on selle põhiosa. Selle töötasid välja õpetajad 90ndate Inglismaal maailmahariduse võrgustikus, mille nimi on nüüdseks TIDE maailmaharidus. Sellega tuleb kaasa ka käsiraamat. Ma arvan, et see on oluline materjal, sest see pakub välja 4 erinevat mõõdet, mida me peaksime vaatlema, kui me räägime jätkusuutliku arengu probleemidest ja arengust üldisemalt. Need on: looduslik, majanduslik, sotsiaalne ja poliitiline mõõde (selles mõttes, et kes otsustab).

Loodusliku mõõde osas on meil küsimused keskkonna, õhu, vee, energia, pinnase, eluosolendite kohta ja nende omavaheliste suhete kohta. Need küsimused on nii loodusliku kui rajatud keskkonna kohta. See on hea, sest sellest me tavaliselt alustame, kui me jätkusuutlikkusest räägime. Aga see õppematerjal ütleb meile, et jätkusuutlikkus ei puuduta ainult keskkonda, vaid ka kõike muud.

Kui me vaatame majanduslikku mõõdet, on seal küsimused raha, kaubanduse, abi, omamise, ostmise ja müümise kohta. Mõte ei ole selles, et majandusest lahti saada, sest see tekitab probleeme, vaid panna majandus teiste süsteemide suhtes toimima. Muuta majandus eetiliseks, vastutustundlikuks ja panna see vastutama probleemide eest, mida see tekitab.

Sotsiaalne mõõde on küsimustega inimeste, nende kommete, kultuuri ja eluviiside kohta. Sinna kuuluvad küsimused, et kuidas näiteks vanus, sugu, rass, erivajadused ja sotsiaalne positsioon mõjutavad sotsiaalseid suhteid. Selle materjali puhul on oluline, et see ütleb, et need küsimused on ka küsimused jätkusuutlikkuse kohta, et kas vanuse, soo, rassi, erivajaduste ja sotsiaalse positsiooniga tegeletakse õiglasel ja eetilisel moel.

Järgmine on poliitiline mõõde: kes otsustab? Seal on küsimused võimu kohta: kes teeb valikud ja otsustab, mis juhtub; kes saab kasu või kahju nende otsuste tulemusena ja mis hinnaga? Mis probleeme te ka võiksite oma õpilastele tutvustada, on see väga huvitav tööriist, et neile probleemidele läheneda kõiki mõõtmeid silmas pidades. Te näete, et üks mõõde suhtleb teisega, mõnikord mõjutavad majanduslikud otsused sotsiaalset, poliitilist ja looduskeskkonna mõõdet, teinekord võib ka loodusvarade kaitsmine mõjutada teisi mõõtmeid. See tekitab konflikte ja dilemmasid, mis on tunnikeskkonna jaoks väga head. Mõte on siin selles, et me ei pea neid lahendama, vaid näitama lastele nende keerukust ja ebaselgust ning aidata neil arendada oskusi, et ostuseid vastutustundlikumalt ja eetilisemalt teha, võttes arvesse poliitilisi probleeme, võrdsuse ja

õigluse probleeme, majandusprobleeme ja keskkonnaprobleeme. Nii et ma soovitan arengukompassiroosi ja kasutan seda järgmises harjutuses teiega. Ma palusin teie koolitajatel teha teile sellest koopiad, et te saaksite analüüsida seda jutumianalüüsi, mida ma teile nüüd tutvustan.

Minu juhtumianalüüs rõhutab muuhulgas, kui oluline on vaadata asju läbi teiste silmade. Me vaatame YouTube'i animatsiooni nimega **“Abuela Grillo”**, mis näitab Cochabamba elanike ülestõusu veemajanduse privatiseerimise vastu Boliivias. Boliivias juhtus selline lugu, et Maailmapank, mis jagab raha nn. arengumaadele, et nad saaksid arened, ütles Boliivia valitsusele 90ndatel, et me anname teile selle raha, aga me tahame seda raha tagasi selles mõttes, et me tahame, et te privatiseeriks veemajanduse. See juhtuski. Seadus võeti vastu ja veemajandus privatiseeriti. Aga paljudes Ladina-Ameerika riikides, kus elavad põlisrahvad, on väga head veekogumissüsteemid. Seetõttu kui veemajandus erastati, ütlesid inimesed, et meil pole sellest midagi, sest me kogume vihmavett. Firma, mis veemajanduse Boliivias erastas, mis ostis õigused veele, ei meeldinud see ja nad sundisid valitsust läbi Maailmapanga lepingu võtma vastu uut seadust, mis keelas inimestel vihmavett koguda. Seda ei võtnud inimesed kuigi kergelt. Toimus ülestõus, inimesed haarasid relvad ja läksid tänavatele ja toimusid kokkupõrked valitsusvägedega. Lõpuks suutsid nad seadusest jagu saada ja nüüd võivad nad vihmavett koguda. Veemajandus on endiselt erastatud, aga see seadus tühistati.

See, mida te nüüd vaatama hakkate, on sama lugu, aga räägitud Boliivia põlisrahva ayoreo loo kaudu. See on lugu kilgivanaemast, kelle siristamine toodab vett. Vanaema on metafoor metafüüsilistele jõududele ja vaimudele, mida põlisrahvad usuvad olevat loodusnähtuste põhjustajateks. Ja antud juhul on need jõud võtnud inimese kuju. Te näete filmis, et vanaemal on tundlad ja see viitabki sellele, et ta on kilk. Kui te filmi vaatate, siis mõelge sellele: kuidas sõlmib vanaema oma suhteid? Mis juhtub, kui vanaema hakatakse ära kasutama? Kuidas erineks ülestõusmise lugu, kui seda räägitaks lääne perspektiivist? Mida me võime selle loo kaudu jätkusuutliku arengu kohta õppida? Milliseid 2 erinevat jätkusuutliku arengu perspektiivi me siin näeme? Millel nende jätkusuutlik areng põhineb? Ma üritan selle loo teie jaoks siin käivitada, nii et mul läheb hetk aega, et tehnikat ümber seadistada. Lugu kestab umbes 10 minutit. Nii, ma loodan, et kuulete seda.

Nii, tagasi loengu juurde. Selle video leiate ka YouTube'ist, kui te guugeldate **“Abuela Grillo”**, siis leiate selle. Aga ma ei teadnud, kas teil on videot vaadates internetiühendus, nii et ma otsustasin selle loengu sisse lisada. Nii et mõte on siin selles, et vaadelda veemajanduse erastamise probleemi Boliivias ja kasutada arengukompassiroosi, et selle tööriista abil näha, milliseid looduskeskkonna, majandussüsteemi, sotsiaalse ja poliitilise mõõtmega seotud aspekte te saaksite analüüsida. Aga samuti vaadelda probleemi erinevast perspektiivist ja näha, kuidas põlisrahvad näeks seda probleemi täiesti erinevalt. Mina pakun välja, et põlisrahvaste jaoks ei ole 4 mõõdet võrdselt olulised. Looduskeskkond ja suhted, mis meil omavahel on, nii meie kui inimeste vahel kui ka meie ja teiste olendite ehk loodusjõudude vahel, otsustavad tegelikult selle, kas miski on jätkusuutlik või mitte. Üks selle näiteid on see, et kui Boliivias asuts ametisse uus president Evo Morales, võeti vastu Pachamama ehk maaema õiguste seadus, mis vaidlustas inimõiguste inimesekeskset suhtumist. See oli veidi paroodia ja tegelikult naljaga pooleks, aga nad tahtsid öelda seda, et mõte sellest, et inimolendid on kõige olulisemad maamunal, on tegelikult üks nendest probleemidest, mis tekitavad kõiki neid tasakaalutuid olukordi maakeral. Kui me ei peaks ennast nii olulisteks, siis suudaksime austada teiste elusolendite õigusi nendele toiduallikatele, mida maa, päike, tuul ja kuu pakuvad meile kõigile samaaegselt ja me näeksime, kui vastastikku sõltuvad me oleme kõigi nende teiste eluvormidega. Kui me jätkame teiste eluvormide hävitamist põhjendusega, et me kaitseme oma õigust omada asju, siis me jätkame väga ohtlikul rajal. Ja ma arvan, et see lugu näitab teisi mõtteviise vastastikku austavatest suhetest ja jätkusuutlikkusest tsüklilises mõttes ning vajadusest, et me ühendaksime oma jõud selle asemel, et asju vastandada. Ning et meil on vaja mõelda sellest probleemist väga erineval moel.

Ma loodan, et saite täna mõningaid mõtteid ja tööriistu, et saaksite õpetada jätkusuutlikkust tunnis veidi erineval moel. Ma tean, et tavapärane on laste viimine taaskasutuskeskustesse ja taaskasutuspostrite valmistamine. Mina tahtsin täna näidata, kui keeruline on mõelda

jätksuutlikkusest ainult keskkonna kaudu, et jätkusuutlikkus peab sisaldama rohkem mõõtmeid, eriti sotsiaalset. Ja kui probleem algab meie suhtumisest maailma ja meie omavahelistest suhetest, nagu maailmaharidus arvab, siis tuleb tunnis teha teistmoodi tööd, et aidata lastel mõista, kuidas nende teadmised ja suhted, see, mida meedia neile räägib ja isegi see, mida haridussüsteem neile õpetab, võivad viia tulemusteni, mis ei ole jätkusuutlikud. Nii saavad nad hakata soovima maailma, mis on jätkusuutlik kõigi jaoks, kus ressursid on jaotatud õiglasemalt ja kus tuleviku kujundamisel osalevad inimesed, kes on minevikus olnud ebasoodsas olukorras. Küsimused õiglusest, rahust, identiteedist, erinevustest ja kuulumisest kontseptualiseeritakse täiesti erineval moel ja sisaldavad palju rohkem erinevaid vaateid ning seda, et me täiendame üksteist. Me ei näe ennast enam kõike kontrollimas ja iseseisvatena, vaid asju ühiselt üles ehitamas selles hapras ja vastastikusel sõltuvuses olevas keskkonnas, mis maailm on. Nii et me saame soovida endale vaid seda, millele ka teistel inimestel õigus on.

Teiega oli meeldiv koos töötada, ma loodan teist peagi uuesti kuulda ja ma soovin teile edu teie maailmahariduslikel teekondadel!